

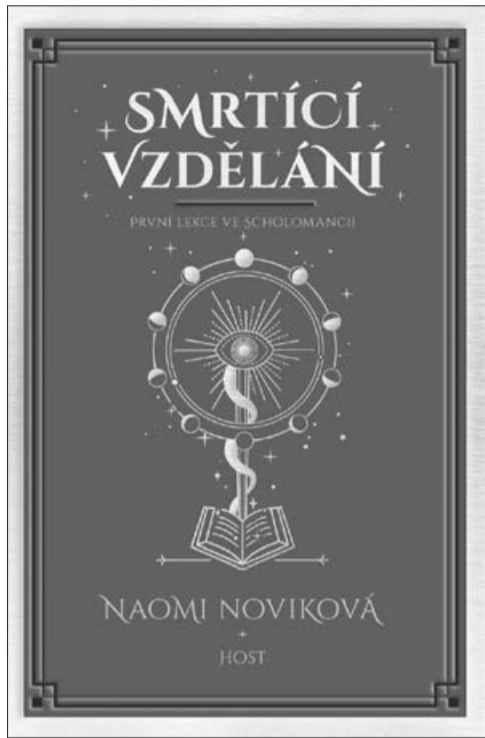
RECENZE

HLAVNĚ SE NENECHAT SEŽRAT

Naomi Noviková: *Smrtící vzdělání – První lekce ve scholomancii*

Z angličtiny přeložila Veronika Volhejnová
Host, Brno 2021, 352 s.

Petra Schwarzová Žalmanová

Police s knihami kategorie fantasy pro young adult praskají ve všech. Že je to pro současné čtenáře atraktivní žánr, dokládá i pozornost, kterou mu v prvním letošním čísle věnoval *Tvar*.

Širokou podkategorii fantasy literatury je téma související s čaroději a čarodějnicemi, z níž vyrůstá další velice pevná odnož literatury o kouzelnických školách a více či méně nadaných dětech, které takové školy navštěvují. V době, kdy spatřil světlo světa *Harry Potter*, to nebylo téma nové, ale od jeho příchodu aktivně bují a sílí. A s tím, jak stárnou čtenáři, kteří se do Harryho příběhů před lety zamilovali na základní škole, rozpíná se i věková výše publika, která téma kouzelnických škol s nadšením vítá. Svým dětem porizují čarodějné příběhy pro mladší a sami lačně hledají náročnější kusy, v nichž najdou připomínku své literární lásky. Pro ně, ale roz-

hodně nejen pro ně je tu třídílná série o škole „scholomancie“, z níž česky vyšla první část: *Smrtící vzdělání*.

Americká autorka Naomi Noviková je českému čtenáři už známá, ale příběhy ze školy pro děti, které dokážou kumulovat speciální magickou energii zvanou „mana“ a využívat ji ke kouzlení, jsou opravdu výjimečné. Rozečíst znamená v tomto případě s jistotou dočíst. Pauzy si budete dělat jen s největším sebezapřením a klidně knize obětujete i drahocenný spánek. Způsobem vyprávění a autorčinou schopností udržovat maximální napětí po celou dobu se žánrově přibližuje až thrilleru. Po celou dobu čtení jsem měla neodbytný pocit, že mě autorka pomocí nějakého kouzla pevně drží za vlasy na temeni a bolestivě je svírá a já se prohýbám v jakémsi křečovitém záklonu, protože se bojím, že z té knihy může každou chvíli něco ohavného vyletět, ukousnout mi nos nebo mě rovnou na jedno polknutí sežrat celou. Naštěstí jsem jen prachsprostý „všedník“, takže si na mě ty potvory snad nedovolí zaútočit.

Potvory. V příběhu se setkáme s takovou přehlídkou hnusáků, kteří hladově sekají, koušou, vysávají a pohlují, že z toho jde mráz po zádech. Lezou z každé neutěšené díry, z každého větracího otvoru, z každého odpadu v koupelně. Kladou vajíčka na spodní strany stolů a jejich kokony můžete najít v šuplíku psacího stolu i ve studovně temné knihovny. Narážíme na ně na každé stránce a model potvory se jen mělkými opakuje, zjevují se pořád další a další, s odpornějšími a odpornějšími vlastnostmi.

Zcela oprávněně je nejobávanějším obrovský „chřtán“, který své oběti pohltí a postupně rozkládá a tráví, nikdy je však úplně nezahubí a ony jsou odsouzeny k nekonečné dlouhému utrpení v jeho útrozech. V minulosti se jen hrstce odvážných podařilo tuhle potvoru přemoci, je to v podstatě nemožné. Má na svědomí dokonce i otce hlavní hrdinky.

Hlavní hrdinka. Galadriel, zkráceně El (hlavně jí ale neříkejte Gal, to vážně nesnáší). Je to holka s věčně špatnou náladou, neuděravá, ale dospěle racionální, obtěžkaná opravdu nešťastným, temným „spřízněním“, tedy jakýmsi kouzelnickým talentem. A právě El dokáže chřtána zničit. Chřtánův konec však není vyvrcholením příběhu, je jen děsivým a náročným potvrzením toho, co El už ví – její spřízněná je hluboké a mocné, výrazně silnější než ta, jimiž disponují její spolužáci, bohužel je smrtící a dává jí obrovskou destrukční

sílu. Kdyby chtěla, mohla by aspirovat na titul největšího zloducha všech dob. Kdyby měla dostatečně bohatý zdroj many, dokázala by srovnat se zemí celá města a ani by se u toho nezapotila.

Ale ona nechce. I přes dost strašidelné babiččino proroctví se odmítá zaprodát zlu, nehodlá vysávat energii z živých tvorů, aby znásobila svou moc, a stát se tak „malefikou“. Nechce o svém děsivém talentu ani mluvit (ale musí s ním sama každý den bojovat). Její pozice v magické instituci, která vyučuje své žáky sama, bez učitelů nebo jakýchkoli jiných dospělých dohlížitelů, je velice nebezpečná a křehká. El je jasné, že pokud se provalí, kým opravdu je, bude muset čelit ne jednomu, ale dvěma supersilným soupeřům – strašidelným potvorám neboli „malům“ a svým spolužákům, kteří by se proti ní zcela jistě semkli a pokusili by se jí ze strachu zničit.

S ostatními odmítá sdílet i tajemství svého původu. Její matku zná celý kouzelnický svět jako fantastickou léčitelku a výrobkyni ochranných kouzel, která svůj um zdarma sdílí a žije ve velšských lesích, v komunitě nic netušících všedníků. Drobná růžolící blondýnka, která je na první pohled ztělesněním dobra a ochrany, se ani v nejmenším fyzicky nepodobá své štíhlé vysoké tmavooké dceři, jejíž vzhled odráží otcovy indické geny.

Vzhledem k matčině filantropickému přístupu k životu a potřebě naprosté autonomie, nezatíženě společenskými vazbami, a s tím související neochotě svázat svůj život a práci s jakoukoli kouzelnickou „enklaškou“ nedisponuje El ani bohatstvím, ani ochranou, již zažívá mnoho jejích spolužáků. Být členem enklavy je pohodlné a bezpečné. Jde o jakýsi třídní systém, v němž ti bez příslušnosti slouží a doufají, že za jejich dnešní služby budou v budoucnu odměněny pozvánkou do enklavy jejích dětí.

El po příslušnosti k některé z mocných enklav zprvu touží, ale čím dál tím víc si uvědomuje, že jde často o společnost, která jako stáda chrání i slabé jedince a ti v okamžiku skutečného nebezpečí jako partáci neobstojí. Pomalíčku a opatrně budovaná přátelství s několika dalšími studenty ve finále vyústí v nečekané alianční spojení, které hrdince, po všech těch útrapách a karambolech, opravdu ze srdce přejeme. Ten, kdo pozná skutečnou El, ví, že se může spolehnout na její loajalitu, odhodlání a bezmeznou pomoc. Takový vztah ale není snadné vybudovat. El, ovlivněná svým vrozeným spřízněním, působí na

ostatní velmi odtažitě. Jedna z jejích kamarádek prozradí, že lidé mají v Elině přítomnosti pocit, že „každou chvíli začne pršet“.

Příběh začíná a končí s úderem začátku a konce školního roku. V Galadrielině případě jde o předposlední, třetí ročník. Plán na celou dobu studia je jasný: Splnit všechny školní úkoly (nedostatky škola svým kouzelným vnitřním systémem tvrdě penalizuje), shromáždit dostatek many (zatímco děti z enklav mají k dispozici sdílený zdroj obrovského množství many a mohou jí v podstatě plýtvat bez úvah o tom, co by se stalo, kdyby došla, „nemajetní“ studenti musejí s tvrdě fyzicky vydřenou manou šetřit), a hlavně ubránit se útočícím „manoláčným“ malům a přezít.

Přežití je nutné každý všední den školního roku, ale pozornost všech se upírá k hlavnímu testu přežití, k takzvané „promoci“. Absolutně čtvrtého ročníku musejí při opouštění školy na konci roku projít sálem plným hladových bestií, aby se dostali ven. Nebylo to tak vždycky, ale samočisticí mechanismus školy založený na smrtící stěně plamenů, která má za úkol školu vždy jednou za rok obrovskou ohnivou silou deratizovat, je už dlouho pokazený. A tak se mnoho desítek až stovek studentů vůbec nedostane ven. Něco je při opouštění školy sežere.

Skvěle vystavený příběh, který nahání hrůzu a udržuje čtenářskou pozornost bez oddechu a úlevy, není jen smrtící fantastický obraz a přehlídkou děsivých bestií. Je to promyšlený obraz školního prostředí se skvěle vykreslenými vztahy zmítanými bezskrupulózním konkurenčním bojem a zároveň kořeněnou definicí skutečného přátelství, postupně budované důvěry, a možná dokonce i lásky. Boj dobra a zla sice autorka ohýbá tak, abychom stále věděli, na které straně stojíme, ale hranice mezi těmito dvěma světy jsou velice nejednoznačné. Do bílé se vpíjejí černé kaňky, černou zbarvují došeda prskance bílé.

Tleskám skvělému překladu Veroniky Volhejnové! Text plyne zamýšlenou rychlostí bez jediného zaškrbnutí, názvosloví potvor je promyšlené a skvělý humor je citlivě dávkovaný. Je potřeba zdůraznit, že humor tu najdete také a budete si ho hýčkat a opájet se jím, protože vám v pravou chvíli dovolí maličko vydechnout, než se zpoza rohu vyřítí nějaký další chřtán, dráseň, vtělení, lezoun, vábivouk nebo mnohotnice. ■

GOLDFLAMOVSKÉ TAJUPLNÉ „HISTORIE“

Arnošt Goldflam: *Strašidelné Brno*

CPress, Brno 2021, 128 s.

Marika Kimatraiová

Známý umělec a pedagog Arnošt Goldflam (nar. 1946) – rodilý Brňan s nepřehlédnutelnou image, nezaměnitelnou dikcí, showvívavým humorem, vypravěčským darem a spisovatelským nadáním – vydal loni na podzim v nakladatelství CPress knížku tajemných příběhů neboli „historií“, jak je ve svém

nejnovějším díle nazývá. Kniha *Strašidelné Brno* sestává z patnácti krátkých kapitol, jež sice profesorovi neposkytují prostor naplno uplatnit jeho pověstnou epickou šíři, ale ani tak není čtenář ochuzen o důkladné popisy a barvitá líčení okolního světa a nejrůznějších událostí. Autor drží nad svým vypravěčským komentářem či odbočkami. Některé „historie“ s žánrem hororu jen nevině kokotují a určité zápletky jsou i lehce prokouknutelné. Taktéž konce jistých příběhů mohou být pro dospělého čtenáře snadno předvídatelné.

Toto samozřejmě platí i naopak, neboť titul zahrnuje povídky, které mohou svým vyústěním značně udivit a překvapit. Spisovatelův smysl pro fabulaci je neuvěřitelný. A z čeho tolik bohatá Goldflamova imaginace vůbec pramení? Uspokojivou odpověď nalezneme kupříkladu v rozhovoru, jež umělec poskytl redakci *KAM po Česku*: „Já se nepřilíhám rád pohybuji v realitě. O to raději se však pohybuji ve fantazii. Ta mi totiž umožňuje si věci přibarvit podle chuti a nálady. Jak stárnou, tak je mi svět fantazie milejší. A to si nestěžuju, že bych měl nějaký špatný život! Ale jsem rád, že si můžu a snad i umím trochu vymýšlet.“

Recenzovaná kniha slova Arnošta Goldflama jen zpečetuje. Sice se v ní vyskytují smyšlené příběhy, ale nutno podotknout, že řada z nich se opírá o realie a historická fakta, což jistě ocení rodiče nejrůznějších čtenářů. Autor zde namátkou přibližuje minulost brněnského hradu Špilberk, jemuž se předzvívalo „žalář národů“; byli zde vězňeni například italské revolucionáře z řad karbonářů – básník a dramatik Silvio Pellico (1789–1854) či hudební skladatel Pietro Maroncelli (1795–1846) a svůj třet si na Špilberku odpykával též český loutkař Václav Babinský (1796–1879).

Profesor na stránkách dále zmiňuje historické pozadí vzniku brněnského městského parku Lužánky, který je vyhledávaným a oblíbeným místem nejen Brňanů. V příběhu „Známa mumie“ nás zavede do existující kapucínské krypty kostela Nalezení svatého Kříže, kde se v prosklené rakvi nalézají mumifikované ostatky dobrodruha a známého velitele pandurů, barona Franze von der Trencka (1711–1749), jenž mj. působil ve službách císařovny Marie Terezie, a i tento vojevůdce patřil mezi proslulé vězňe ze „žaláře národů“.

Upoutalo mne spisovatelovo umné mísení reálných a fiktivních prvků, z nichž sestavil originální krátké literární útvary, které čtenáře jednak poučí, jednak napnou i pobaví. Některé z Goldflamových „historií“ mají didaktický náboj, což považují za velkou devizu pro děti a mládívě – zvláště v současném světě, v němž devalvují mnohé z morálních a etických hodnot. Pro ilustraci jsem vybrala ukázkou z povídky „Wilsonův les“, jež brojí proti snobství, nabudlosti, chamtivosti a vyzdvihuje moc přírody, kterou nelze obelstít ani nákladnými laboratorními experimenty: „Na začátku devadesátých let, kdy se změnil politický režim a nastalo svobodné zápolení různých podnikatelů a vůbec rozkvět všelijakého podnikání, byli někteří lidé úspěšní a domohli se značného jmění. [...] Avšak ti, kteří zbohatli, nebo aspoň někteří z nich, měli potřebu se svým jménem pochlubit, ukázat ostatním lidem, co všechno si mohou dovolit a čím mohou trumfnout jiné brněnské boháče. [...] Ovšem lidé jsou všelijací a někteří mívají i docela bláznivé nápady. A jeden z takových fantastů žil a bydlel právě v Brně, na okraji Wilsonova lesa. A ten dotyčný, byl to nějaký MVD. Hrabánek, se v krátkosti domohl velkého jmění, k tomu ještě něco zdědil, zkrátka byl to veliký boháč. Jenže takových bylo

víc. On ale chtěl, aby se o něm mluvilo nejen u nás, ale i ve světě, chtěl prostě být slavný. Poněvadž se ve věci trochu vyznal, byl to veterinář, rozhodl se, že udělá něco, o co se mnozí pokoušeli, totiž že naklonuje vybrané prehistorické zvíře. [...] A lidstvo mi za tento průkopnický čin bude věčno! Moje jméno, doktor Hrabánek Karel, se bude právem skvívat zlatým písmem na předních místech, mezi jmény těch nejskvělejších lidí celého světa! [...] Mezitím plynul čas, v Hrabánkových laboratořích se horečnatě pracovalo, a tak bylo možno brzy oznámit úspěšné představení nově stvořeného „krutého ještěra“. [...] V ten den snad nebylo nikoho v Brně, kdo by nechtěl být při tom [doktorově pompézní prezentaci naklonovaného monstra]. Z celého světa se sjízděli lidé, aby tu slávu viděli. [...] Netvor [Tyranosaurus rex] na něm chňupal svou hrůznou zubatou tlamou a prackami s ostrými drápy. Podařilo se mu zachytit Hrabánkův oděv a nebožehého veterináře vtáhl k sobě do klece. Uchopil ho pak zuby do své děsivé tlamy, zmítal s ním napravo i nalevo, rozdrásl jeho tělo drápy a posléze ho pozřel celého.“

V roli protagonisty vystupuje Arnošt Goldflam pouze v příběhu „Démon Bronxu“ a v některých historkách se promítne jako svědek či pamětník událostí („Spadlý most“), takže při psaní knihy vycházel mj. i z reminiscencí. Nepřehlédnutelné jsou zde rovněž pohádkové zdroje (čerti, obří nebo čarodějnice) a neoddiskutovatelná je také volná inspirace díly klasické světové literatury – Stokeroovým románem *Drákula* v příběhu s upírskou tematikou „Brněnský Drákula“ a Goethovou hrou *Faust*. V povídce „Úpis“ lze vypozařovat drobné náznaky prolínání jednak motivů lidové pohádky, jednak faustovské legendy.

Právě zpracování čertovské látky je zajímavé, neboť rohatí vystupují ve vyprávěních